

Profetische hoop in de klimaatcrisis

Jaap Dekker is directeur Opleidingen en bijzonder hoogleraar Bijbelonderzoek en christelijke identiteit op de Henk de Jong-leerstoel.

Studenten kunnen aan TU Kampen|Utrecht een minor Ecologische Theologie volgen. Er zijn zelfs plannen voor een leerstoel christelijk ecologisch denken, want klimaatvraagstukken vragen ook om theologische doordinking. Sommige studenten wijdden er al hun afstudeerscriptie aan. Aansluitend bij deze ontwikkelingen hield hoogleraar Jaap Dekker bij de laatste buluitreiking deze overdenking.

Tekst: Jaap Dekker Beeld: Alex Tihonov

In het rijk van de theologie is oppervlakkigheid verraad.' Deze uitspraak is van de Joodse geleerde Abraham Joshua Heschel (1907-1972) en komt uit zijn boek *The Prophets* (1962; Nederlandse vertaling 2013). Het is inmiddels een klassieker, maar nog steeds inspirerend. Heschel is van Poolse komaf en vluchtte vlak voor de oorlog naar New York. Van meet af aan is hij gegrepen door de profeten, omdat zij sympathiseren met Gods hartstocht voor een wereld waarin gerechtigheid woont. Die hartstocht motiveerde hem zelf ook. Hij werd actief in de Amerikaanse burgerrechtenbeweging. Martin Luther King zag in Heschel zelf daarom ook een profeet.

Waarom noemt Heschel oppervlakkigheid in de theologie verraad? Dat hangt samen met zijn waarneming dat Gods wegen recht zijn, maar niet eenvoudig te doorgronden. Gelovigen hebben echter graag een God die eenduidig is in zijn handelen; ze lezen de Bijbel vooral om bemoedigd te worden. Uit de profeten lezen ze graag eenduidige woorden over hoop: bijvoorbeeld dat God zegt dat Hij gedachten van vrede koestert. De profeten zelf zouden echter verbaasd zijn over deze selectiviteit, want de beelden die zij gebruiken 'hoeven niet te stralen, ze moeten branden,' schrijft Heschel. 'Dit is de situatie van iemand die de

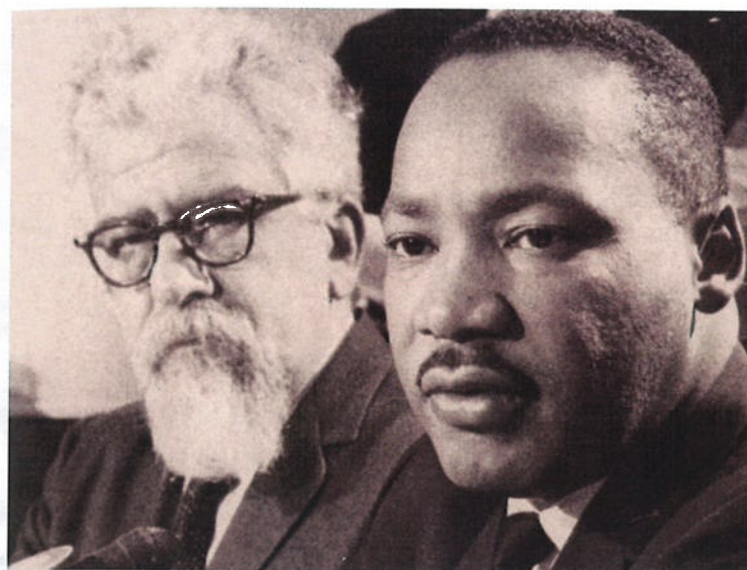
woorden van de profeet over zich heen laat komen: zijn onverschilligheid wordt onophoudelijk aan scherpen geslagen.'

Uit de slaaptoestand

Zonder schroom brengen de profeten God ter sprake in alle crises van hun tijd en benoemen ze Gods oordeel daarin. Met dat laatste zijn wij zelf terughoudend geworden. Daar zijn vaak goede redenen voor, maar de keerzijde is dat je in een crisis meer op jezelf wordt teruggeworpen dan op God. De profeten benoemen Gods oordeel vrijmoediger. Je kunt er zelfs naar van worden als je hun woorden allemaal achter elkaar leest. Maar door God te noemen reiken de

'Wat destijds nog beeldtaal was, wordt angstig actueel in de dreigende klimaatcrisis'

profeten ook een perspectief aan. Dat is alleen nooit een goedkoop perspectief, want je moet de crisis eerst wel ondergaan; je kunt die niet ontkennen of je ogen ervoor sluiten. Te midden van alle huidige crises zouden we meer bij de profeten te rade kunnen gaan.

Niet om losse woorden van troost en geborgenheid te vinden, maar om ons geweten te laten wegrukken uit zijn slaaptoestand, en crises in relatie tot God te leren verstaan.

De meest dreigende crisis, zeker op lange termijn, is de klimaatcrisis. Die speelde nog niet ten tijde van de profeten, maar ze hebben wel woorden gesproken die zich ermee laten verbinden. Jesaja 24 bijvoorbeeld, over de aarde die wordt verwoest en leeggeplunderd. De aarde treurt en dat heeft te maken met haar bewoners. Die hebben de voorschriften overtreden en het eeuwig verbond verbroken (vers 5). Dat laatste gaat

*'De profeten zijn er meesters
in om je elk optimisme af te
leren, maar ze zijn ook meesters
in het bieden van hoop'*

over het verbond dat God indertijd met Noach sloot: een verbond met alle levende wezens op aarde. Van zijn kant beloofde God dat er nooit meer een zondvloed zou komen. Maar Jesaja beschrijft een situatie waarin dat kennelijk niet meer opgaat, omdat mensen zelf de aarde verwoest en daarmee Gods eeuwig

verbond verbroken hebben. Jesaja gebruikt eschatologische taal om Gods oordeel aan te kondigen. Dat oordeel klinkt zelfs als een nieuwe zondvloed (vers 18). Niet fijn om te lezen, want wat destijds nog beeldtaal was, wordt angstig actueel in de dreigende klimaatcrisis.

Hartstocht

Andere woorden uit Jesaja zijn populairder vandaag. Het visioen van het messiaanse vrederijk bijvoorbeeld, over wolf en lam die samen zullen weiden: hoopvolle woorden over een leven dat in volstrekte harmonie is. Maar: 'in het rijk van de theologie is oppervlakkigheid verraad.' Wil ik mij naar die toekomst uitstrekken, of mij laten bemoedigen door Gods verbond met Noach en de wetenschap dat God zijn schepping niet loslaat, dan moet ik mij ook verhouden tot profetenwoorden die mij bepalen bij de vloek die de mensheid zelf voor de aarde geworden is. Het is in elk geval te goedkoop als ik vooral troostwoorden zoek in de Bijbel, zonder mijn eigen apathie door de profeten aan scherven te laten slaan. Want God zelf is ook niet apathisch als het om zijn schepping gaat. Hij is juist een en al *pathos*, hartstocht. In Heschels woorden: 'Er is een levende God die niet onverschillig is. Gerechtigheid is meer dan een idee of een norm. Voor God is gerechtigheid een zorg.'

Daarom zal gerechtigheid ook mijn zorg moeten zijn. Alleen wanneer ik ook zelf honger en dorst naar gerechtigheid, ook in zijn ecologische betekenis, kan ik troost vinden in het visioen van een schepping die weer in harmonie is. Die troost heb ik zeker nodig, want als er één crisis is die zichtbaar maakt dat de toekomst niet maakbaar is, dan is het de klimaatcrisis. Hoe belangrijk alle klimaatmaatregelen ook zijn, er is geen reden om over mensen heel optimistisch te zijn. De profeten zijn er in elk geval meesters in om je elk optimisme af te leren. Maar ze zijn ook meesters in het bieden van hoop. En hoop is duurzamer dan optimisme, want hoop onderkent de crisis en vindt zijn oorsprong in God. Theologen en gelovigen die bewaard willen blijven voor oppervlakkigheid kunnen zich door de profeten laten inspireren. Door gerechtigheid ook hun zorg te laten zijn en in tijden van crisis eerlijk én hoopvol over God te spreken.